

Filosofie náboženské výchovy

Výchova a učitelství v Bibli

Výchova a učitelství ve Starém
zákoně_II

Zuzana Svobodová

Starozákonní termíny pro "učitele"

V kraličtině a ekumenickém překladu SZ jde nejčastěji o překlad tvarů hebrejského slovesa *j-r-h* (ukazovat, řídit, učit). Několik příkladů použití termínu učitel ve SZ:

*Mnoho let býval Izrael bez pravého Boha, bez kněze-**učitele** a bez zákona.* (2Pa 15,4) – slova proroka Azarjáše ke králi Ásovi.

*Hle, jak nedostupný je Bůh ve své síle! Kdo je **učitel** podobný jemu?* (Jb 36,22) – ze čtvrté Elíhúovy řeči k Jobovi.

*Ač Vám dával Panovník chléb soužení a vodu útlaku, on, tvůj **učitel**, už se nebude držet stranou. Na vlastní oči uzříš svého **učitele** a na vlastní uši uslyšíš za sebou slovo: "To je ta cesta, jděte po ní", ať budete chtít doprava nebo doleva.* (Iz 30,20n)

Starozákonní termíny pro "učitele"

Co prospěje tesaná modla, již vytesal její tvůrce, modla litá, učitel lži? Ať si v ní doufá její tvůrce, zhotovuje pouze němé bůžky. Běda tomu, kdo říká dřevu: "Procitni", kdo říká němému kameni: "Vzbud' se." Něco takového má být učitelem? I když je to potaženo zlatem a stříbrem, nemá to žádného ducha.

(Ab 2,18n) – Páté (poslední) "Běda" proroka Abakuka

Dvakrát jde o překlad tvaru **ch-k-k** (dávat zákony, zákonodárce, Ž 60,9; 108,9 – pro oba případy: kraličtí: *Juda, můj vydavatel zákona*)

Po jednom výskytu jde o tvar slovesa

l-j-s (vykládat, tlumočit, Iz 43,27)

s-v-h (dávat rozkazy, předpisy, Iz 55,4)

l-m-d: učit, Ž 119,99:

Jsem prozíravější než všichni moji učitelé, neboť přemýšlím o tvých svědectvích

Starozákonní termíny pro "učitele"

u Ezd 7,21 jde o aramejské podstatné jméno **sáfar** (písař, ekum.: *Ezdráš, znalec zákona Boha nebes*)

u Neh 8,1.4 jde o hebrejský výraz **sófér** (muž knihy, nz zákoník, znalec zákona (rovněž o Ezdrášovi), Ž 45,2: písař).

→ *Uvedené příklady ukazují, že ve SZ je izraelskému lidu učitelem především Bůh – jako takového jej má Izrael **chápat, naslouchat mu, následovat jej.***

Mojžíš – první prorok a učitel Izraele

- Mojžíš – prvenství mezi židovskými proroky i učiteli, *rabejnu*, židovský lid – jeho žáci (Dt 34,9-12)
- prorok a učitel – od počátku spojení (poslán Bohem, duch moudrosti)
- Mojžíš vyučen v egyptské moudrosti (Ex 2, Sk 7,22), ve 40ti letech začíná jeho poslání vůdce lidu, nezákonné jednání, prchá na poušť, za manželku cizinku, návrat k poslání, vyvedení z Egypta 15. Nisanu.
- Putování pouští: celkem 42 tábořišť/stanovišť (Nu 33), 40 let

Mojžíš – první prorok a učitel Izraele

stanoviště **Kádeš** (Kádes) – zde Mojžíš soudcem
(Ex 15,25, 18,1nn. zejm.13nn, Nu 20)

hora Boží – **Choréb** (Oréb); otázka, kde přesně
nezodpovězená: zda na **Sinajském** poloostrově
v Džebel Serbal, Džebel Katerin, Džebel Mus, v
okolí Kádes, sev. Arabie poblíž Akaba, ...)

místo největšího modlářství Izraele – Bášan (Bét-
ješimót, Belfegor) nebo Šitím (Setim, Ábel-
šitím), 24 000 mrtvých, krátce před smrtí
Mojžíše

- Mojžíšova smrt – Dt 34,5: v plné síle ve 120 letech, spatřil zaslíbenou zemi s hory Nebó, naproti Jerichu; hrob není znám.

Mojžíš – první prorok a učitel Izraele

- Někteří vykladači interpretují události z Nu 25 dle Oz 9,7-14 tak, že Mojžíš byl zabit.
- Izaiášovské zpěvy o trpícím služebníkovi se dle pozdní žid. tradice vztahovaly na Mojžíše (Iz 42,1-9; 49,1-9; 50,4-11; 52,13-53,12)
- Mojžíš jako předobraz/předchůdce mesiáše (spolu s Eliášem) – proměnění na hoře
- Mojžíš jako předobraz Ježíše
- Mojžíš – „ten prorok“
- Mojžíš a Zákon
- stará smlouva – Mojžíš, nová smlouva – Ježíš

Mojžíš – první prorok a učitel Izraele

- V prorocké době Mojžíš nijak neuctíván, zájem o věc Hospodinovu, nikoli osobu Mojžíše.
- Až pozdní helénistické a palestinské židovství se soustřeďuje na Mojžíšovu osobu; vznik románů a legend, zde Mojžíš jako původce egyptské kultury i řecké filosofie, učitel Izraelův, božský prorok pro celý svět, modlitebník, trpitel. Samaritáni věřili, že Mojžíš přijde jako mesiáš.
- Podstatné symboly z doby Mojžíšovy: Desatero, schrána smlouvy (stánek úmluvy).
- Zdůraznění misijního úkolu Izraele ve světě – theokracie, podrobení všeho a všech Bohu.
- Podstata mojžíšovského kultu: obětování vkládáním rukou na hlavu, ukazovat se před Boží tváří, vzývat Hospodinovo jméno, recitovat Zákon, žehnat.

Mojžíš – první prorok a učitel Izraele

- V novozákonní době:
 - Mojžíš a Zákon synonyma
 - Mojžíš a Proroci opisem pro celý SZ
 - Mojžíš předobrazem Ježíše
 - Mojžíš obrazem trpícího služebníka, předobrazem mesiáše
 - Krista
 - dva tajemní odpůrci: *„Jako Jannés a Jambrés odporovali Mojžíšovi, tak i ti falešní učitelé odporují pravdě. Jsou to lidé se zvrácenou myslí, kteří ve víře selhali.“* (2Tm 3,8)
 - Mojžíš odkazem na víru ve vzkříšení: *„A že mrtví vstanou, naznačil i Mojžíš ve vyprávění o hořícím keři, když nazývá Hospodina ,Bohem Abrahamovým, Bohem Izákovým a Bohem Jákobovým‘. On přece není Bohem mrtvých, nýbrž živých, neboť před ním [jemu] jsou všichni živi.“* (L 20,38n)
 - Mojžíš odkazem oprávnění misie mezi pohany (Ř 10,19n)
 - Ježíš jako druhý Mojžíš (L 7,16, J 6,32)

Mojžíš – první prorok a učitel Izraele

- V době prvotní církve:
 - Štěpán vykládá Mojžíšovo utrpení jako paralelu k Ježíšovi (Sk 7,20-44)
 - předobrazem víry (Žd 11,23-29)
 - pro Pavla Mojžíš typologickým obrazem Krista: 1K 10,1n, obraz staré smlouvy, spravedlnost ze zákona vs. spravedlnost z víry
 - Zákon a Evangelium (Mojžíš a Ježíš) – J 1,17
 - Mojžíšova věrnost věrností služebníka, ale Kristova věrností Syna (Žd 3,1-6)
 - ve Zj 15,2-4 Mojžíš předobrazem Beránka (vysvobození Izraele – lidu z hříchu, průchod mořem – pochodem do nebeské vlasti, Mojžíšova píseň – vítězného jáso tu)

Hebrejská výchova a vzdělávání

- **studium** není v židovském chápání prostředek k dosažení cíle, ale samo je **cílem**
- nejpřednějším z Božích příkazů (*micvot*) je studium a osvojení Tóry: „... *Tu práci nemusíš dokončit, avšak ani s ní nesmíš o své vlastní vůli přestat. ...*“ (Pirkej avot / PA – Výroky otců, kanonická Mišna, 2/20,21)
- dále: texty z čítanky *Chrestomatie z dějin pedagogiky*, s. 82-92.